

LOYIHALARNI BOSHQARISHDA CHET EL KAPITALINING O`RNI, AFZALLIKLARI, IJOBIIY VA SALBIY TOMONLARI

Bozarboyeva Go`zal Doniyorovna

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi loyihalarni boshqarishda chet el kapitalining o`rni, afzalliklari, ijobiy va salbiy tomonlari hamda chet el kapitalini jalb qilishda xavflarni kamaytirish, investitsion muhitni barqarorlashtirish va investorlarning ishonchini oshirish bo'yicha strategiyalar tavsiflangan.

Kalit so`zlar: Chet el kapitali, integratsiya, diversifikatsiya, investitsiya, investor, texnologik transfer, kapital, resurs, eksport, infratuzilma.

Annotation: This thesis describes the role of foreign capital in project management, advantages, positive and negative aspects, as well as strategies to reduce risks, stabilize the investment environment and increase investor confidence in attracting foreign capital.

Key words: Foreign capital, integration, diversification, investment, investor, technological transfer, capital, resource, export, infrastructure.

KIRISH

Chet el kapitali, global iqtisodiy integratsiya jarayonida, mamlakatlararo investitsiyalarning ko'payishiga olib kelmoqda. Loyihalarni boshqarishda chet el kapitalining afzalliklari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va texnologik jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Chet el kapitali loyihalarni moliyalashtirish uchun katta moliyaviy resurslar taqdim etadi. Bu, mahalliy korxonalar va davlat loyihalariga zarur bo'lgan sarmoyalarni jalb qilish imkoniyatini oshiradi. Loyiha hajmi va murakkabligiga qarab, chet el investitsiyalari yirik moliyaviy imkoniyatlarni taqdim etadi.¹¹

Chet el kapitali orqali investitsiyalar diversifikatsiyalanadi, bu esa risklarni kamaytiradi va loyihalarni barqaror rivojlantirishga yordam beradi. Chet el investorlarining ko'pchiligi yangi texnologiyalar va innovatsion usullarni olib kelishadi. Bu, mahalliy loyihalarni boshqarishda sifat va samaradorlikni oshirishga imkon beradi. Chet el kapitali orqali yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, mahalliy sanoatning raqobatbardoshligini yanada oshiradi. Bu, ishlab chiqarish jarayonlarining modernizatsiyasini ta'minlaydi.

Chet el investorlari ko'plab yirik loyihalarda tajribaga ega bo'lib, ularning bilim va tajribasi mahalliy mutaxassislariga yordam beradi. Bu, loyihalarni boshqarishda samaradorlikni oshiradi. Chet el investorlarining tajribasi mahalliy kadrlarga o'qitish va rivojlantirish imkoniyatlarini yaratadi, bu esa tajribali mutaxassislarni tayyorlashga yordam beradi. Chet el kapitali yordamida yangi mahsulotlar va xizmatlar ishlab chiqarish, raqobatbardoshligi yuqori bo'lgan korxonalarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Chet el investitsiyalari orqali ishlab chiqarish va xizmatlar eksportini oshirish imkoniyati paydo bo'ladi, bu esa mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishda katta yordam beradi.¹²

Chet el kapitali tomonidan amalga oshiriladigan loyihalar ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Yangi ish o'rinlari yaratish va mahalliy aholi daromadlarini

¹¹ Shaykhutdinov, R. (2020). *The Role of Foreign Capital in Economic Development*. Tashkent State University of Economics.

¹² Ergasheva Sh. T., Uzoqov A. T. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. O'quv qo'llanma. – T: 2007. – 225 bet.

oshirish orqali ijtimoiy muammolarni hal qilishda yordam beradi. Chet el investorlarining ijtimoiy mas'uliyatli yondashuvi mahalliy jamoalar bilan hamkorlikni kuchaytiradi va ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishga hissa qo'shadi. Chet el kapitali ko'pincha davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi, bu esa loyihalarni amalga oshirishda barqarorlik va ishonchlilikni ta'minlaydi. Chet el investitsiyalari siyosiy barqarorlikni oshirishga yordam beradi, bu esa investorlar uchun qulay muhit yaratadi.

Chet el kapitalining loyihalarni boshqarishda taqdim etadigan afzalliklari iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biridir. Moliyaviy resurslar, innovatsion texnologiyalar, tajriba va bilim, raqobatbardoshlikni oshirish, ijtimoiy barqarorlik va davlat qo'llab-quvvatlashi chet el investitsiyalarining samaradorligini oshiradi. O'zbekiston kabi mamlakatlar uchun chet el kapitalini jalb qilish, iqtisodiy o'sishni va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Ijobiy Tomonlari

- Iqtisodiy o'sish: Chet el kapitali iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi, mamlakatning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
- Innovatsiyalar: Yangi g'oyalar va innovatsiyalarni olib keladi, bu esa raqobatbardoshligini oshiradi.
- Ijtimoiy rivojlanish: Ish o'rinlari yaratish va infratuzilmani rivojlantirish orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Loyihalarni boshqarishda chet el kapitalining salbiy tomonlari

Chet el kapitali loyihalarni moliyalashtirishda ko'plab afzalliklar taqdim etsada, uning salbiy tomonlari ham mavjud.¹³ Chet el investorlarining loyihalarga qo'shilishi mahalliy hokimiyat va jamoalar bilan muloqotda qiyinchiliklar keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu tezisda chet el kapitalining loyihalarni boshqarishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy tomonlari batafsil yoritilgan va ular quyidagilar.

Madaniy farqlar-Madaniy farqlar va kommunikatsiya muammolari loyihalarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Bu, mahalliy aholi bilan munosabatlarni murakkablashtiradi.

Valyuta o'zgarishlari-Valyuta kurslaridagi o'zgarishlar investorlar uchun sezilarli moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Bu, loyihalarning rentabelligini pasaytiradi.

Sarmoya qaytishi-Chet el investorlarining sarmoyalarini qaytarish maqsadida yuqori rentabellik talab qilishi, mahalliy korxonalar va iqtisodiyotni bosimga olishga olib kelishi mumkin.

Mahalliy ish o'rinlari-Chet el investorlari ko'pincha o'z mutaxassislarini olib kelishi, bu esa mahalliy ish o'rinlarini kamaytirishi mumkin.

Resurslar raqobati-Loyihalar mahalliy resurslar va bozorlar ustida raqobatni kuchaytirishi, bu esa mahalliy aholi uchun manfaati kamayishiga olib kelishi mumkin.

Siyosiy ta'sir-Chet el investitsiyalari siyosiy ta'sir ko'rsatishi va mahalliy hukumatlarning qarorlariga ta'sir o'tkazishi mumkin.

O'zaro ta'sir-Chet el investorlarining siyosiy qarorlar va iqtisodiy siyosatga ta'siri mahalliy qoidalar va qonunlarga zarar yetkazishi mumkin.

¹³ G'ozibekov D.G'. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. T.: "Moliya" nashriyoti. 2022. 50 bet.

Ekologik muammolar-Chet el kapitali ko'pincha ekologik masalalarni e'tiborsiz qoldirishi mumkin.

Ekologik zarar-Chet el investorlarining loyihalari tabiiy resurslarni ekspluatatsiya qilishi va ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu, mahalliy jamoalarga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Investitsiyalarning barqarorligi-Chet el kapitali ko'pincha qisqa muddatli foyda olishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

Barqarorlik masalalari-Investitsiyalar shartnoma asosida amalga oshiriladi va shartnomalar o'zgarishi mumkin, bu esa loyihalarning barqarorligini pasaytiradi.

Xulosa

Chet el kapitalining loyihalarni boshqarishda salbiy tomonlari mavjud bo'lib, bu omillar mahalliy iqtisodiyot va jamiyatga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Madaniy farqlar, moliyaviy risklar, ijtimoiy ta'sirlar, siyosiy ta'sir, ekologik muammolar va investitsiyalarning barqarorligi kabi masalalar chet el kapitalining jalb qilinishi jarayonida e'tiborga olinishi lozim.¹⁴Ushbu salbiy tomonlarni kamaytirish uchun davlat va mahalliy jamoalar o'rtasida samarali hamkorlik va strategik yondashuv zarur.

Chet el kapitalini jalb qilishda xavflarni kamaytirish bo'yicha strategiyalar investitsion muhitni barqarorlashtirish va investorlarning ishonchini oshirishga qaratilgan.

Qonunchilikni mustahkamlash, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish, texnologik innovatsiyalarni joriy etish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va xalqaro hamkorlik orqali chet el investitsiyalarini jalb qilish jarayonlarini samarali amalga oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shaykhutdinov, R. (2020). *The Role of Foreign Capital in Economic Development*. Tashkent State University of Economics.
2. Ergasheva Sh. T., Uzoqov A. T. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. O'quv qo'llanma. – T: 2007. – 225 bet.
3. G'ozibekov D.G'. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. T.: "Moliya" nashriyoti. 2022. 50 bet.
4. Bozarboyeva G. D. Loyihalarni moliyalashtirishda chet el kapitalining ahamiyati. Maqola. Toshkent 2024.

¹⁴ Bozarboyeva G. D. Loyihalarni moliyalashtirishda chet el kapitalining ahamiyati. Maqola. Toshkent 2024.